

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Commentarii Exegetici In Apocalypsim Ioannis Apostoli

Viegas, Brás

Parisiis, 1615

Commentarivm Qvartvm Exegeticvm. De Angelo Thyathiræ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39261

re venera: quemadmodum refert Pierius in suis Hieroglyph. libro 41. cap. de Smaragdo, & experimento ipso comprobatum est, etenim ut refertur in Lusitanis annalibus, in conceptione Ioann. 2. Regis Lusitanie, Isabella matris Smaragdus summi pretij, quem anulo inclusum gestabat, fractus dicitur, quemadmodum Rex Alphonus hoc nomine quintus ipsius Ioannis pater confirmavit, in quo vides ad vium expressam eam mentis, & corporis puritatem, quæ ad communicandum requiritur: vitiditas etiam smaragdi oculis gratissima spem gloriæ significat, quæ præcipuè hoc sacramèto continetur, cum sit à Christo institutū non modo in monumentum, & pignus amoris, sed in gloriæ etiam arrhabonem certissimum.

COMMENTARIUM QUARTVM EXEGETICVM.

DE ANGELO THYATHIRÆ.

Quid literæ contineant, de que earum inscriptione.

Hæc dicit filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius similes aurichalco.

SECTIO PRIMA.

QUARTA Epistola scribitur ad Angelum Thyatiræ, commendationem, vituperationem, comminationem, denique promissionem continens ijs, qui Iezabelem secuti non fuerint. Nonnulli hæretici ex eo Apocalypsis auctoritatem negant, quod Ioannis tempore Thyatiræ Ecclesia nondum fuerit, ad quam tamen scribit. Verum quicquid sit de Ecclesiæ Thyatirenensis fundatione, illud satis esse debet, quod eiusmodi hæreticis respondet Epiphanius libro 2. aduersus hæreses, hæreli 51. Docet enim Ioannem potuisse spiritu prophetico ad eam, quæ postea ibi futura erat, Ecclesiam scribere, eique denunciare, quomodo decipienda erat falsis Phrygastarum prophetijs. Quod verò attinet ad literarum inscriptionem, ea est huiusmodi. *Hæc dicit filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius similes aurichalco*, cuius inscriptionis ratio multiplex est.

Error hæreticorum refellitur. Epiphanius.

Prima ratio est Richardi de sancto Victore: quia Thyatiræ quidam Christiani II. feminarum, & nonnunquam Dæmonum libidini seruiebant, alijsque exemplo suo ad eadem scelera patranda incitabant, Rectè dicitur Christus habere oculos sicut flammam ignis, ut nimirum nefarij illi homines intelligerēt Christum, omnia, quæcumque ab eis gerebantur, intueri. Dicitur etiam habere pedes aurichalco similes, ut monerentur perditis suis moribus nuntium remittere, & electos ac probos viros, qui per Christi pedes significantur, imitari. Secunda est Rupert, qui docet per pedes similes aurichalco fortitudinem commendari huic Angelo, aurichalcū enim in camino ignis longa decoctione, & diuturna tunctione ad auri similitudinem perducitur: de qua etiam fortitudine loquitur Dominus apud Esaiam. capite. 40. *Qui confidunt in Domino murabunt fortitudine, Quæ locū*

Richard. de S. Vict.

Christi oculi, tanquam ignis ad impios intuentos.

Rupert. Fortitudo aurichalco. comparatur.

rint. Igitur, vt planum fiat, quid per Iezabelem, hoc loco accipiendum sit, illud est necessarium praemittendum, Iezabelem vxorem fuisse Achab regis Israel impiissimam, & proiecta audacia feminam, vt est perspicuum ex 3. Regum 19. & 21. & Iosepho lib. 8. antiquitatum cap. 13. fuit ea filia Ierhabaal regis Tyri, ac Sidonis, ex quo factum est, vt gentis suae superstitiones, & impietatem retinens, templum Deo Tyri, quem Baal appellabant, extruxerit, sacerdotibus Baal quamplurimos, falsosque prophetas constituerit, qui suo Deo ministrarent, vitam lutam eadem impietate, ac superstitione imbuerit, Heliam prophetam sanctissimum quod ipsius impietatem ferre non posset, falsoque Baal prophetas occidisset, persecuta fuerit, vitam, vincamque Naboth nobili, & probro viro per summam crudelitatem, & iniustitiam eripuerit, denique multa alia indigna, ac nefaria ad miserit. Quorum omnium Deus meritas poenas tandem depolcens, eius rei conficiendam curam commisit Iehu, qui Achab in regno successit, cuius rei conficiendam praecipit, vbi a canibus sila cerata, sicut praedictum fuerat ab Helia 3. Reg. 21. non solum suae impietatis memoriam, sed diuinae etiam seueritatis exemplum posteris reliquit. Quo fit vt cum Iezabel impiissima fuerit, & audacissima femina, iure optimo similium feminarum, omniumque turpitudinis, & impietatis, Symbolum esse possit.

Supplicium
improbiorum
vni respici-
scant 3. Reg.
19. & 20.
Ioseph.

Iezabel vs
impietatis,
sic etiam di-
uina seueri-
tatis exem-
plum & sym-
bolum
3. Reg. 21. 2.

III.

Primum igitur non desunt, qui hanc feminam existiment vxorem fuisse huius Episcopi, Iezabelem nomine appellatam, aut certe ita dictam, quod Iezabelle illam alteram, cuius paulo ante meminimus, scelerem improbitate referret: quam opinionem referunt Richardus de sancto Vict. Lyranus, & Hugo Cardinalis. Secundò Beda, Rupertus, & Primasius, conijciunt mulierem aliquam in ea Ecclesia eiusmodi scelerum, & errorum artificem, ac magistram. Tertio Epiphanius libro 2. aduersus haereticos: Haeresi 31. existimat per Iezabelem intelligendas esse quasdam feminas, quae Thyatira insurrexerunt, prophetae spiritum sibi arrogantes, Priscillam nimirum, Maximillam, & Quintillam, quae tamen etsi post Ioannis obitum extiterunt, eas tamen Ioannes prophetae spiritu futuras praesenserit, & fugiendas denunciari. Quarto Areth. vult sermonem adhuc esse de Nicolaitis, qui propter libidinem, & impietatem Iezabelis nomine exprimitur. Postremo D. Augustinus, seu Ticomus, Beda, Primasius, Rupertus, Ioachimus, & alij, praeter suam illam de certa aliqua femina coniecturam, affirmant Iezabelis nomine intelligendos esse haereticos effeminatos, & libidini seruientes, qui propterea mulieris nomine censeantur: eiusmodi enim nomen merentur libidinosi homines & luxu dediti: vnde etiam quod Homericum Iliados 7. O Acheides, non enim Achae, quod Maro imitatus dixit, O vere Phrygiae, neque enim Phryges ito per alta dyndima. Et paulo post linite arma viris, & cedite ferro. Sed vt ad nostra veniamus, eo etiam nomine significantur in sacris litteris, Esai 6. Dabo pueros principes eorum, & effeminati (alias mulieres) dominabuntur eis. Et eodem cap. pro eo quod est, eleuatae sunt filiae Sion, & ambulauerunt ex ore colle, & nutibus oculorum ibant, & pedibus suis composito gradu, incedebant, decalabit Dominus verticem filiarum Sion, &c. Quo loco in vniuersum non solum faminae Hebraeorum, sed etiam viri effeminati intelligendi sunt. Idem habet Nahum 3. Ecce populus tuus quasi mulieres ante. E contra viri appellantur, qui fortiores sunt, & in omnibus se praebent. Vnde David ad Abner ait 1. Reg. 16. Nunquid non vir es? Praecipue vero ij qui luxum alpeantur, & virtutem colunt, quo sensu potest accipi illud Psalmi primi: Ecce vir qui non abist, &c. Hanc feminarum & virorum acceptionem mystice expressam fuisse in facto illo Pharaonis cum obstetri-

Rich. de S.
141.
Lyranus.
Hug Card.
Beda Rup.
Primas.
Epiph.
Arethas.
D. Aug. 14.
Ticom.
Beda.
Primas.
Rupert.
Ioachim.
Homer.
Libri sacri,
& effemina-
ti summa,
non viri.
Maro.
Esai 6 4.
Nahum 3.
13
David.
1. Reg. 16.
Psalmi 1.1.

D. Greg.

tractans D. Gregorius lib. 7. Moralium cap. 8. obseruat non dictum esse, *sumens*, sed *mutabunt*, & palam esse duplicem esse fortitudinem, vnam impiorum, quæ deponenda est, & mutanda: aliam, iustorum, quæ est inchoanda, & assumenda.

Thren. 3. 15.
Mundanus
abstinthio
ebrius.

*An non, inquit, etiam reprobi fortes sunt, qui ad presentis vite concupiscentiam tot laboribus currunt? Vnde bene per Hierem. in Threnorum 3. Ex humani generis voce dicitur, inebriauit me abstinthio, etenim ebrius, quid patitur, nescit; abstinthio ergo ebrius est, qui præ amore presentis seculi a sensu rationis alienus, dum quicquid pro mundo sustinet, leue putat, laboris amaritudinem, quam tolerat, ignorat. Commendatur igitur huic Angelo, vt veram conetur habere fortitudinem, & instar aurichalci, laboribus quasi igne & tusionibus ad auri perueniat splendorem, nec zelum deponat, quo in delinquentes pro ratione officij debet animaduertere. Quod verò attinet ad flammantes oculos, eodem docet Rupertus spectare, vbi enim Christus in passionis fornace aurichalcum per gloriâ sui corporis euasit, in cælum ascendit, & inde quasi flammis oculis in terram aspiciens, misit septiformem spiritum, quo non solum Apostolos, sed etiam Apostolorum imitatores inflammat, & fortes, ac bono zelo feruentes efficit. Tertia est Ioachimi, qui vult commendari huic Episcopo vitam contemplatiuam in oculis, actiuam in pedibus. Etenim oculi tanquam flamma ignis manifestè contemplationem expriment, quæ non solum per cognitionem lucere, sed per charitatem etiam ardere debet: sed quoniam quandiu in hac mortali vita agimus, necesse est interdum ad operationem descendere, mox subiungitur: *pedes eius similes aurichalco*, oculorum enim libertas in statione est, pedum in motione: quia tamen actiua non eo modo, quo contemplatiua perspicua est, & lucida, propterea oculi flammei dicuntur, pedes aurichalco similes, est enim aurichalcum minus lucidum quam ignis. Quarta ratio asseri potest per oculos similes flammæ ignis commendari Episcopis cognitionem eorum, quæ in suo Episcopatu geruntur, & in gubernando vigilantiam cum charitate coniunctam: per pedes verò similes aurichalco indefessam in rectis moribus constituendis sollicitudinem, quæ sunt duæ partes Prælatorum potissima, & in Thyatirensi Episcopo id temporis, quo morum disciplina per luxum, & libidinem disfluebat, per necessaria. Quam etiam ob causam mystica illa Ezechielis animalia, quæ optimi cuiusque Episcopi imaginem per typum referebant, quorum fit mentio Ezechielis 1. oculos habebant flammantes, pedes vituli, id est, rotundos, curaque flexibilia in omnem partem, quia nimirum debet Prælatas paratissimus esse ad exequendum quicquid flammantibus vigilantia oculis, vel constituendum, vel restituendum senserit.*

Rupertus.

Ioachim.

Vita actiua
& contem-
platiua.

Prælati vigi-
lantia, & so-
licitudo.

Ezech. 1.

Quid per Iezabelem significetur hoc loco cum dicitur,

Apoc. 2. 10.

Permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit prophetem, docere, & seducere seruos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.

S E C T I O . I I .

LAVDATIONE de morte præmissa conqueritur Dominus de Thyatira Angelo, quod permittat mulierem Iezabelem, quæ se prophetem mentiebatur, docere, fideles seducere, fornicari, & manducare de idolothytis: comminaturque se missurum eam in lectum, eosque, qui mæchantur cum ea acerrimè puniendum, filiosque eius interfectorum, nisi penitentiam egi-

rint. Igitur, vt planum fiat, quid per Iezabelem, hoc loco accipiendum sit, illud est necessarium praemitendum, Iezabelem vxorem fuisse Achab regis Israel impiissimam, & proiecta audacia feminam, vt est perspicuum ex 3. Regum 19. & 21. & Iosepho lib. 8. antiquitatum cap. 13. fuit ea filia Ierhabaal regis Tyri, ac Sidonis, ex quo factum est, vt gentis suae superstitiones, & impietatem retinens, templum Deo Tyri, quem Baal appellabant, extruxerit, sacerdotibus Baal quamplurimos, falsosque prophetas constituerit, qui suo Deo ministrarent, vitam lutam eadem impietate, ac superstitione imbuerit, Heliam prophetam sanctissimum quod ipsius impietatem ferre non posset, falsoque Baal prophetas occidisset, persecuta fuerit, vitam, vincamque Naboth nobili, & probro viro per summam crudelitatem, & iniustitiam eripuerit, denique multa alia indigna, ac nefaria ad miserit. Quorum omnium Deus meritas poenas tandem depolcens, eius rei conficiendam curam commisit Iehu, qui Achab in regno successit, cuius rei conficiendam praecipit, vbi a canibus sila cerata, sicut praedictum fuerat ab Helia 3. Reg. 21. non solum suae impietatis memoriam, sed diuinae etiam seueritatis exemplum posteris reliquit. Quo fit vt cum Iezabel impiissima fuerit, & audacissima femina, iure optimo similium feminarum, omniumque turpitudinis, & impietatis, Symbolum esse possit.

Supplicium
improbiorum
vni respici-
scant 3. Reg.
19. & 20.
Ioseph.

Iezabel vs
impietatis,
sic etiam di-
uina seueri-
tatis exem-
plum & sym-
bolum
3. Reg. 21. 2.

III.

Primum igitur non desunt, qui hanc feminam existiment vxorem fuisse huius Episcopi, Iezabelem nomine appellatam, aut certe ita dictam, quod Iezabelle illam alteram, cuius paulo ante meminimus, scelerem improbitate referret: quam opinionem referunt Richardus de sancto Vict. Lyranus, & Hugo Cardinalis. Secundò Beda, Rupertus, & Primasius, conijciunt mulierem aliquam in ea Ecclesia eiusmodi scelerum, & errorum artificem, ac magistram. Tertio Epiphanius libro 2. aduersus haereticos: Haeresi 31. existimat per Iezabelem intelligendas esse quasdam feminas, quae Thyatira insurrexerunt, prophetae spiritum sibi arrogantes, Priscillam nimirum, Maximillam, & Quintillam, quae tamen etsi post Ioannis obitum extiterunt, eas tamen Ioannes prophetae spiritu futuras praesenserit, & fugiendas denunciari. Quarto Areth. vult sermonem adhuc esse de Nicolaitis, qui propter libidinem, & impietatem Iezabelis nomine exprimitur. Postremo D. Augustinus, seu Ticomus, Beda, Primasius, Rupertus, Ioachimus, & alij, praeter suam illam de certa aliqua femina coniecturam, affirmant Iezabelis nomine intelligendos esse haereticos effeminatos, & libidini seruientes, qui propterea mulieris nomine censeantur: eiusmodi enim nomen merentur libidinosi homines & luxu dediti: vnde etiam quod Homericum Iliados 7. Ocheides, non enim Achae, quod Maro imitatus dixit, O verè Phrygiae, neque enim Phryges ito per alta dyndima. Et paulo post linite arma viris, & cedite ferro. Sed vt ad nostra veniamus, eo etiam nomine significantur in sacris litteris, Esaiæ 6. Dabo pueros principes eorum, & effeminati (alias mulieres) dominabuntur eis. Et eodem cap. pro eo quod est, eleuatae sunt filiae Sion, & ambulauerunt exserto collo, & nucebus oculorum ibant, & pedibus suis composito gradu, incedebant, decalabit Dominus verticem filiarum Sion, &c. Quo loco in vniuersum non solum faminae Hebraeorum, sed etiam viri effeminati intelligendi sunt. Idem habet Nahum 3. Ecce populus tuus quasi mulieres ante. E contra viri appellantur, qui fortes ac strenui sunt in omnibus se praebent. Vnde David ad Abner ait 1. Reg. 16. Nunquid non viri es? Praecipue vero ij qui luxum alpeñatur, & virtutem colunt, quo sensu potest accipi illud Psalmi primi: Etatus vir qui non abist, &c. Hanc feminarum & virorum acceptionem mystice expressam fuisse in facto illo Pharaonis cum obstetri-

Rich. de S.
141.
Lyranus.
Hug. Card.
Beda Rup.
Primas.
Epiph.
Arethas.
D. Aug. 142.
Ticom.
Beda.
Primas.
Rupert.
Ioachim.
Homer.
Libri sacri,
& effemina-
ti summa,
non viri.
Maro.
Esai. 6. 4.
Nahum 3.
13
David.
1. Reg. 16.
Psalmi 1. 1.

cibus Aegyptiis praecepit, ut Hebraearum mulierum mares filios occiderent, feminas tantum releverent Exodi primo, existimavit. Origenes, homilia 2. super Exordium, ubi inter alia: *Cum videris, inquit, homines in deliciis vivere, & libidini servire, scias in pharaem Aegypti, id est Daemonem, feminas reservare: si vero aliquem videas amare continentiam, luxuriam fugere, & virtutem colere, iustum intelligas quasi virum necare cupere Pharaonem: odientem eiusmodi Pharaos, vivere eos in Aegypto non sinit, inde est quod in hoc mundo servus Dei despectus habentur, quia odit huiusmodi mares Pharaos, qui feminas tantum amat.* Atque haec postrema Iezabelis expositio nobis magis probatur, cum sit communior, & consuetudini Joannis in hoc opere congruentior: sic enim scribens ad Angelum Pergami, per tenentes doctrinam Balaam Nicolaitas intellexit: ut consequens videatur sicut eploco Balaam, ita etiam hic Iezabelem mysticè, ac per typum accepisse.

IIII Quod verò attinet ad fornicationem, de quo crimine Iezabel infimulatur, duplicem communiter intelligunt hoc loco interpretes, cuius Iezabel magistra fuerit, unam communem, alteram mysticam, quae est peccatum quod aequale lethale sed praecipue haereticis, & idololatriis: reperiri enim etiam hoc fornicationis genus perpicuum est ex sacris literis, veluti Hieremias 3. *Fornicata est cum a maioribus mulieribus Et iterum mœcata est cum lapide, & cum ligno.* Et Psalm. 72. *Perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.* Et Ezechielis 16. *Exposuisti fornicationem tuam omni transcuranti, fecisti tibi imagines masculinam, & fornicata es in eis.* Denique Exodi 34. *Ne in eas pactum cum hominibus illarum regionum, nec cum fornicati fuerint cum Dijs suis, & adoraverint simulacra eorum, vocet te quisquam.* Ratio vero est, quia Deus per fidem spirituale quoddam cum quavis anima matrimonium contrahit, iuxta illud Osee 2. *Sponsabo te mihi in fide, ex quo efficitur, ut qui fidem, aut eius confessionem deserit, non fornicationem modo simplicem, sed adulterium admissit, quam rationem multis persequitur D. Hieronymus, Hieremias capite 3. Ezechielis 16. & Nahum 3.*

Heresis & Idololatria, fornicatio. Hier. 3. 1. Psal. 72. 27. Ezech. 6. 15. Exod. 34. 15. Anima per fidem sponsa Dei, per haeresim adultera. Osee 2. 19. D. Hieronymus

Quid significet illa comminatio.

Ecce ego mittam eam in lectum.

SECTIO III.

I E Z A B E L illi mysticæ, quam pauld ante explicavimus, comminatur Dominus, eam scilicet, quia non vult poenitentiam agere, missurum esse in lectum: quæ comminatio, quia nonnihil habet obscuritatis, pauld explicatius tradenda est. Pro cuius rei explanatione, supponendum est, lectum in sacris literis, & in bonam, & in malam partem accipi solere. In bonam quidem Canticoꝝ 7. *Lectulam Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, propter timores nocturnos, ubi lectus eum pro multis alijs, tam praecipue pro quieta sanctorum conversatione sumitur, quemadmodum interpretatur Beda, ad eam verò quietem conservandam, Opus, inquit, est, ut Christi milites enses habeant super femur suum, motum videlicet carnalium voluptatum spurcandis verbis, & fornicatione comprimendo, propter timores nocturnos, id est, ne eos insidiae tentatoris antiqui, si securos inermesque repererint, stragant.* In malam autem Psalm. 6. *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.* In quem locum D. Augustinus, *Lectus, inquit, est voluptas corporis, & omnis delectatio secularis, quam delectationem lacrymis lauat, qui se*

Cant. 7. Beda Lectus quietas sanctorum conversatio. Psalm. 6. 7. D. August.

ab illa conatur extrahere. Rigabo, autem, quod sequitur, amplius aliquid est, quam lauabo: potest enim aliquid in superfluo lauati, rigatio autem ad interiora pertinet, & significat fletum usque ad cordis intima. Lectus igitur hoc loco in malam accipitur, ut perspicuum est ex Iezabelis impudentia, in quam huiusmodi mina iactantur. Iuxta quam lecti acceptionem, Prima expositio est Bedae, Rupertii, Richardi de sancto Victore, lectum huc infernum interpretantur, in quo lecto haeretici, quos ipsi nomine Iezabelis intelligunt, non quidem requiescunt, sed excruciantur, nisi enim lecti vocabulo aeternum gehenna supplicium designaretur, numquam antiquo hosti figurata locutione per Esaiam diceretur cap: 14. *Durata est ad infros superbia tua, conuersa cadaver tuam, subter te sternitur tinea, & operimentum tuum vnius vermes.* Ad quem etiam lectum alludit idem vates cap: 33: cum sic peccatores alloquitur, *Quis poterit habitare ex vobis cum igne aeuorante? qui habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?*

Lectus pro voluptate.

Esda. Rupertus. Richardus. Infernum.

Esai. 14. 11.

Secunda est Prigastii & Ansberti, qui securitatem, & impunitatem haereticis, quasi a Deo derelictis, lecti nomine significatam volunt. Ponitur, inquit Ansbertus, *haec meretrix in lecto, non ut quiescat, sed ut febris languiscent, & in phrenesim incurrat, quatenus etiam dicat, vel agat, quae alij audire, & videre erubescant, in hanc enim decoptoriam securitatem tunc reprobi incidunt, cum peccates experti non fuerint praesentis irae vindictam, & poenitentiam eo usque negligunt, donec cistrepentinus superueniat interitus, iuxta illud Prouerb. 1. *Ane sis parvulus interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos.* Ab hoc lecto nos Paulus exulcitat, cum ad Ephesios 5. *Surge, inquit, qui dormis, & exurge a mortuis.* Quod autem hoc maxime supplicij loco duendum sit, praeterquam quod iam alias fusè docuimus, confirmari etiam potest ex illa comminatione diuina, qua habetur Ezechielis 16. 42. *Israel, iam non irascor tibi, & zelus meus recessit a te: & Psalmi 80. *Non audiuisti populus meus vocem meam? Israel non intendit mihi: & dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adiuuentionibus suis.* Ad Roman. 1. *Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quae non conueniunt.* De eodem lecto interpretatur diuus Ambrosius libro primo, de Cain cap. 4. illud Prouerb. 7. vbi meretrix ita loquens inducitur, *In texui funibus lectulum meum, stravi tapersibus pictis ex Aegypto, aspersi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo: veni inebriemur vberibus: non est enim vir meus in domo sua, abijt via longissima.* Quo loco diuus Ambrosius per huiusmodi feminam, secularem voluptatem intelligit, cum impunitate coniunctam, quae nimiram vitam sine solitudine promittit, sine monitore sermones, mollem somnum, inexplebilem cupiditatem: addimus nos absentiam viri, propter quam sibi eam securitatem pollicetur, esse impunitatem, qua Deus peccata dissimulans sine peccatores impune volutare.**

II.

Prim. Ansb. Securitas & impunitas impij quasi derelicti a Deo.

Prou. 1. 32.

Ephes. 5. 14.

Ezech. 16. 42.

Psal. 80. 22.

Rom. 1. 28.

D. Ambrosius.

Prou. 7. 16.

Voluptas coniuncta cum impunitate.

D. Ambrosius.

E contratio puniri hic a Deo, singulare quoddam diuinae clementiae beneficium aestimandum est, hac enim ratione Dominus Hierusalem consolatur Esai. 40. *Consolamini consolamini popule meus, dicit Deus vester: legimini ad eos Hierusalem, & aduocate eam, quoniam completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius, suscepit de manu Domini duplicia pro peccatis suis.* Quo loco recipere duplicia pro peccatis, seu ut habent Septuaginta, *recipere duplicia peccata sua*, est propter peccata multis poenis affici, quemadmodum interpretatur diuus Ambrosius sermone 19. in Psalmum 118. super illa, *Praecenti in matritate, seu in immutabilitate, ut constat ex textu Graeco. *Quam cito, inquit Ambrosius, dixit plenitudinem deuotionis (est enim apud Septuaginta, & completa est humilitas, seu deuotio eius) solutionem esse peccati, & repetiuit causam consolationis,**

III.

Puniri hic a Deo singulare beneficium.

Esai. 40. 1.

D. Ambrosius.

Psal. 118.

videlicet ed maius esse reconciliationis inigne, quo numerosior fuerit poena, quam culpa: id quod euidetius expressit idem propheta cap. 28. cum dixit, Tribulationem super tribulationem, spem super spem, sic enim septuaginta reddiderunt, quod vulgatas transtulit, manda, remanda, expelta, reexpelta. Itaque cernis iuxta translationem septuaginta eo ipso, quod tribulatio ad tribulationem adiungitur, spem super spem iniici, & tunc nemum posse peccatorem spem gloriae concipere, cum a Deo propter scelera castigatur.

Tribulatio super tribulationem, spem super spem.

Quod beneficii genus agnoscens Iob sic dicebat cap. 6. Qui cepit, ipse me conterat, soluat manum suam, & succidat me. In quem locum Divus Gregorius libro 7. Moralium cap. 7. Cum conditor inquit, amorem suum erga nos per verba non exercet, quasi ad feriendam nostram vitam manum ligatam tenet: an non affectus sui manum ligaverat, cum peccanti populo dicebat: Tam non irascor tibi, & zelus meus recessit a te, Ezechielis 16. Solvete ergo manum suam dicitur, cum exercet affectum. Idcirco Regius vates postulat, Proba me Domine, & tenta me. Psalm. 150. & alio in loco: Ego in flagellis paratus sum, Psalm. 37. quia enim sancti viri corruptionis suae vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medicorum ad sectiones parant, ut aperto vitium virus peccati exeat. Id, quod idem Iob luculentius significavit subiungens: Et hac mihi sit consolatio, ut affluens me dolore non parcat, electi quippe cum perpetrasse se illicita noverunt, & tamen perferentes inveniunt, quod nulla pro illis adversa perpessus sunt in immensa formidinis terrore tabescunt, ne in aeternum se gratia deseruerit, quae in praesenti vita mali sui retributio nulla castigat, & propterea feriri paternae correctione desiderant, & dolorem vulneris medicamenta salutis putant. Recte igitur ait Iob. Hac mihi sit consolatio, ut affluens me dolore non parcat, ac si apertius diceret, qui ideo hic quibusdam parcat, ut eos in perpetuum feriat, ideo me hic feriat, ut non parcendo in perpetuum parcat. Haecenus Gregorius.

III, Iob. 6. 9. D. Greg.

Ezech. 16. 42. Psalm. 5. 2. Iob. 6. 10.

Merito itaque de Iezabele supplicij loco dicitur, mittam eam in lectum, ut nimirum impune in hac vita peccans, & in suis peccatis, quasi in mollissimo lecto quiescens, ex vno scelere aliud neccat, & ita ad aeternam damnationem sibi viam muniat: derelictus enim peccator a Deo, dimissusque, ut ait regius vates, secundum desideria cordis sui in adinventionibus suis, eat necesse est, quippe cum verissimum sit illud, quod de impijs legitur Iob 6. Involute sunt semita gressuum eorum. Etenim, ut ibidem docet Gregorius, quemadmodum id, quod involuitur in semetipsum replicatur, ita impij quasi extra se tensi ad semetipfos per circuitum redeunt multiplicatione vitiorum. In quod Elai. cap. 34. Sub Iudaeae nomine eleganter explicavit, cum dixit: Erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent Daemonia innocentibus, & pilosus clamabit alter ad alterum: tunc enim pilosus, ut interpretatur Gregor. loco citato, alter ad alterum clamat, cum perpetrata nequitia, ad aliam perpetranda prouocat, & quasi quadam cogitationis commissa iam culpa, culpam adhuc, quae committatur, inuitat.

Impunitas ex uno scelere aliud neccat.

Iob. 6: 18. Greg. Elai. 34. 14. Gregor.

Tertia & postrema expositio est Arethae, & Pannon. sic interpretantium, mittam eam in lectum, id est, aegritudine feriam; ut quae modo in peccatorum suorum lecto, explendo corporis voluptatem quiescit, decumbat in lecto per aegritudinem & afflictionem; ut inde transeat ad lectum duriorum aeternae damnationis. Ex quo planè efficitur, Deum saepe perditos homines aegritudinibus, laboribusque diuexare non ut corrigantur, sed ut iam nunc facinorum suorum poenas luant, quas aeternae consequantur: atque haec est duplex illa contritio, de qua loquitur Hieremias cap. 17. Duplici contritione conterere eos, & duplex illa confusio, cuius meminit Regius vates Psalmo 108. Indignantur sicut diploide confusione sua. Est enim diplois vestimentum duplum, quo fit ut impij confu-

VI, Arethas. Pannon.

Aegritudo, poenae temporalis, semper initium semper aeternae. Hier. 17. 18. Psalm. 108. 29.

confusione, id est, afflictione sua, tanquam diploide induantur, cum & temporali, & aeterna animaduersione feriuntur. De huiusmodi flagellis loquitur Dominus per Hieremiam capit. 30. cum ait, *Plaga inimici percussite, castigatione crudeli.* Etenim ut eo loco exponit Hugo Cardinalis, quos Dominus vel ad emendationem, vel ad probationem flagellat, non tanquam inimicos, sed potius tanquam amicos arguere dicitur iuxta illud Apocalypsis 3. *Ego quos amo arguo, & castigo,* eodem vero reprobos iam in hac vitapercutere incipit, non amici, sed inimici plaga percutere censetur.

Id quod etiam sub nomine Pharaonis Dominus ipse significauit Ezech. 30. VII. cum dixit, *Brachium Pharaonis regis Aegypti confregi, & ecce non est annolutum, ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannus, & fasciaretur linteo, & recepto robore posset tenere gladium,* id est, pena quam ei inflixit, initium erit sempiterna: idcirco enim vulnera eius nolui obligare, quia sempiterna sunt futura, de quo supplicij genere est sermo, Deuteronom. 32. cum dicitur, *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni nouissima.* Atque idcirco Iob dicebat cap. 10. *Loquar in amaritudine anima mea, dicam Deo, noli me condemnare.* Id est, Deum quantum potero obtestabor, ut hic tantum me affligat: sciebat enim interdum praesentem afflictionem esse aeternae damnationis initium, quemadmodum contigit Antiocho regi impiissimo, quem Deus inuisibili, & insanabili plaga percussit, videlicet viscerum dolore, ita ut de eius corpore vermes scaturirent, & ipsae carnes in doloribus effluerent, usque adeo ut grauissimo eius faetore totus exercitus grauaretur, quod enim hoc supplicium praenuntium esset sempiterni, perspicuum est ex eo, quod dicitur 2. Machabaeorum 9. *Orabat scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecutus.*

Quidnam sit, altitudinem Satanae cognoscere.

Quicumque non habent doctrinam hanc, qui non cognouerunt altitudinem Satanae, quemadmodum dicunt.

SECTIO IIII.

SUBIUNGITUR post comminationem Iezabeli, eiusque amatoribus factam, I. S promissio ad eos pertinens, qui nefarijs Iezabelis factis, & consilijs non acquiescerunt, quae sic habet. *Quicumque non habent doctrinam hanc, qui non cognouerunt altitudinem Satanae, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus.* Vbi duo explicationem desiderant. Vnum est, quid sit non cognoscere altitudinem Satanae. Alterum, quid pondus significet. Quod attinet ad primum, sciendum est cognoscere in sacris literis saepenumero idem esse, quod approbare, veluti Psalmo 1. *Nonit Dominus viam iustorum.* Et psalm. 36. *Nonit Dominus dies immaculorum.* Et Prouerb. 4. *Vias, quae a dextris sunt nonit Dominus: peruersa vero sunt, quae a sinistris sunt.* Et Amos 3. *Tantummodo vos cognouit ex omnibus cognationibus terra: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras.* Inde etiam est quod sanctorum nomina scire Deus dicitur, & oues suas vocare nominatim. Ioann. 10. Imò ad hoc ipsum significandum praecipit Exod. 28. Inscribi in duodecim gemmis pretiosissimis, quae erant in Rationali, duodecim nomina, iuxta numerum tribuum: praeterea in duobus lapidibus Onychimâ, qui in vitroque summi Sacerdotis humero gestabantur, eadem duodecim nomina insculpi, sicut in quolibet lapide, ut mirum intelligerent Deum, cuius Pontifex ille maximus referebat imaginem,

sanctos suos
gestat Deus
in humeris
per auxilium
in pectore
per amorem.

sanctos suos non solum in humeris per auxilium, sed in pectore etiam per amorem gestare, eorumque continuo recordari; quorum in pectore, atque adeo ante oculos non minima praeferbat.

II.
Nescire pro
reprobare.
1. Cor. 14.
18.

E contrario reprobos Deus dicitur nescire, scientia videlicet approbationis, vt 1. ad Corinth. 14. *Qui ignorat, ignorabitur.* Ex quo loco argumentatur Hieronymus super Amos 3. Deum non omnes cognoscere, sed eos qui eius cognitione sunt digni. Vnde est illud Lucae 13. *Recedite a me operarii iniquitatis, nescio vos.* Et Matthaei 25. fatuis virginibus dicitur, *Amen dico vobis, nescio vos.* Imò vltique adeo Deus reprobos perhibetur ignorare, vt ne nominum quidem eorum memoriam habere dicatur, quemadmodum Christus ipse testatur sub Dauidis persona, cum ait Psalm. 15. *Non congregabo conuenticula eorum, nec memor ero nominum eorum per labia mea.* Cum ergo hoc loco dicitur, *Non cognouerunt altitudinem Satanae*, est sensus non approbauerunt altitudinem Satanae quemadmodum exponit Beda, Rich. de S. Vict. Rupert. Primaf. Ioachimus, & communiter interpretes.

Luc 13. 27.
Matth. 25.
12.
Psalm. 15. 4.

Quid autem sit altitudo Satanae, iam explicandum est. Et quidem interpretes communiter, altitudinem Satanae, superbiam Satanae interpretantur, iuxta illud Esaiæ 14. *Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui dicebas in corde tuo, In caelum con-*

Non cognouerunt
uerunt q. non
approbauerunt.
Beda.
Richard. de
S. Vict.
Rupere.
Primaf.
Ioachim

scendam, super astra caeli exaltabo solium meum, sedebam in monte testamenti, in lateribus Aquilonum, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Et Iob 41. *Omne sublime videt, & ipse est rex super universos filios superbiae.* Rupert. altitudinem quidem Satanae pro superbia etiam accipit, sed illam tamen superbiam putat esse intelligendam, qua Satan etiam nunc contendit similis esse altissimo, exigens videlicet sibi in odoris sacrificia. Quam superbiam cognouerunt, id est approbauerunt Thyatiræ illi, qui idolothyta manducabant: & quia hæc altitudo non est vera, sed simulata, propterea ait subiungi (quemadmodum dicitur) id est, quemadmodum ab imperitis appellatur, & existimatur. Est quidem hæc communis interpretatio, quæ nobis tamen non probatur: Græcè enim, pro altitudinem, seu altitudines, legimus βᾶθος, id est, profunditates: nec enim βᾶθος vlllo modo significat sublimitatem, quare existimamus altitudinem, hoc loco non sublimitatem, sed profunditatem significare, eo sensu, quo puteum altum, & mare altum appellamus: imò & quo mentem altam dixit Poëta: *mauet alta mente repositum iudicium Paridis.*

III.
Esai. 14. 12.
Altitudo Sa-
tanae. i. su-
perbia.
Iob. 41. 15.
Rupertus.
Demon etiam
modo vult
esse similis
altissimo.
Satanae alti-
tudo, pro-
funditas.

Iuxta quam expositionem adhuc explicandum superest, quænam sint istæ Satanae profunditates. Et quidem Diuus Hieronymus super caput tertium epistolæ, ad Ephesios profunditatem ad inferos refert, expendens enim illa verba Pauli, *Et possis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, & longitudo, sublimitas, & profundum*, Græcè βᾶθος sic ait, *latitudo mundi est ab Oriente, ad Occidentem: longitudo à meridie ad septentrionem.* Loquitur Hieronym. more Philosophorum. Nam apud Astrologos longitudo ab oriente ad occidentem sumitur, latitudo autem per distantiam ab Equatore versus polos: *Profundum in abyssis & in inferno: altitudo que super caelestia erigitur: quæ omnia in cruce Domini intelligi possunt: Ascendens quippe in altum, captivam duxit captiuitatem, & descendit ad inferiora terra, & post altitudinem & profundum, in omnem terram exiit prædicatio crucis, atque ita, & altitudinem, & profundum, & longitudinem, & latitudinem tenet.* Hæc Hieron.

III.
D. Hieron.

Sic etiam sumuntur profunda, Prouerbior 9. *Vbi libidinosa mulier sic transeuntes alloquitur. Qui est paruulus, declinet ad me, aqua furcivæ dulciores, & panis absconditus suauior, & ignorauit (Paruulus, seu insipiens) quod ibi sunt Gigantes, id est Dæmones, & in profundis inferni conuina cibus, id est quotquot ad huius meretricis mensam*

Cruce lon-
gitudo, &c.

Prouerb. 9. 2.

mensam

mentiam accedunt esse inferorum penis obnoxios.

Igitur iuxta hanc profundorum, seu altitudinum acceptionem, non cognosce-
re profunditates Satanae, est non pepigisse foedus cum inferno, iuxta illud Esaia
28. ubi impij sic loquuntur, *Pepigimus foedus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.*
Quo loco est advertendum nomen Hebraicum חַיִּי Chozeh, p̄b̄ quo nos habemus
pactū significare commeatum, seu prouisionem: ut vocant, quod est inulto-
rum simul conuiuentium, aut simul nauigare valentiū, id, quod non faciunt, nisi
foederati, & amicitia coniuncti, hoc sensu, cum inferno fecimus prouisionem,
seu commeatum, quasi simul nauigaturi, & ad eundē inferorum portum appul-
suri. Econtrario igitur, non cognoscere altitudines, seu profunditates Satanae,
est minimē cum inferno, ipsōque Satana foederari, & societatem inire.

Secundō. Alij in quibus est Gagnarus, qui has altitudines etiam non sublimi-
tates, sed profunditates interpretantur, per altitudinem Satanae intelligunt im-
mensum pelagus flagitiorum, iuxta illud Prouerb. 18. *Impius cum in profundum
uenerit peccatorum, contemnit, sed sequitur eum ignominia, & opprobrium:* quia nimirum,
ut ex ponit D. Chrysostr. homilia 40. in Matthaeum, sicut infirmus dum medio-
criter habet, & sperat se posse curari, abstinere à noxijs cibis, si autem se despera-
tum intellexerit, curā sui negligit: Ita homo dum medio crite peccat & salutem
sperat, quantum potest à malo se temperat: si autem grauiter peccando cōeperit
desperare, iam nihil dubitat cōmittere. Tertio & postremo. Possimus per pro-
funditates Satanae, subtiles eius ac multiplices dolos intelligere quos iusti cog-
noscent, id est, non approbāt, iuxta ea quae superius diximus, quia enim Satā va-
fer, subdolisq; est, furtimque ac sensim sese in hominum animos insinuat, ut ci-
tius te in laqueos eius interdum induas, quam fraudē deprehenderis, rectē eius
astutiae profunditates appellari possunt, quas difficile interdum perspicimus, de
quibus eleganter dissentit D. Gregorius homilia duodecima super Ezechie. D. Gregor.
lem.

Quid pondus hoc loco significet, cum dicitur.

Non mittam super vos aliud pondus.

SECTIO. V.

QVod verò attinet ad posteriorem sententiae partem, in qua Deus pollice-
tur, se ijs qui non cognouerunt altitudinem Satanae, non esse aliud pondus
immisurum. Prima expositio est Primasij, Richardi de sancto Victore, Ansber-
ti, Pannonij, Hugonis Cardinalis, & aliorum, *Pondus* hoc ad legem veterem re-
ferentium, propter nonnullos, qui eo tempore surrexerunt ex circumcisione fide-
les, qui putabant necessarium esse ad salutem, legalia simul cum lege noua obser-
uare, ut sensus sit: nolo vobis pondus legis veteris imponere, sed tenete eam do-
ctrinam, quam habetis, quae dumtaxat ad salutem necessaria est. Quod autem lex
vetus pondus dicatur perspicuum est ex Actorum 15. *Visum est Spiritui sancto &
nobis nihil imponere vobis ultra oneris, quam haec necessaria, &c.* Et ad Hebr. 12. *Deponen-
tes omne pondus, & circumstantes nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis
tertamen.* Nam hoc loco, *Pondus* nonnulli de veteri lege interpretantur, quemad-
modum etiam D. Thomas in cōmentarijs super Matthaeum ad Iudaeos praecipue
dicentem esse existimat illud Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis:* Mat. 11. 28.

M iij

V.
Esaia 28. 15.
Profunditas
Satanae signi-
ficat pactum
cum inferno.

VI.
Gagn.
Secundo im-
mensum pe-
lagus vitio-
rum.
Prouerb. 18.
D. Chrysostr.
Tertio Satana
in laqueos
& insidias.

V.
Primasij, Ric.
Ansber. Pan.
Hugo Card.
Lex vetus,
pondus est
iugum serui-
tutis.
Act. 15. 28.
Hebr. 12. 1.

D. Thom.

Act. 15. 10.

nec solum pondus & onus, sed iugum etiam importabile dicitur à Petro Acto-
rum 15. in primo illo concilio œcumenico Hierosolymis celebrato, cui Petrus
tanquam Pontifex Maximus præfuit. *Quid tenetis, inquit, Deum imponere iugum*
Galat. 5. t. *super ceruices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus? Imo, &*
iugum seruitutis appellatur à Paulo ad Galatas. 5. State, & nolite iterum iugo serui-
tutis contineri.

II.

Primo pro-
pter multitu-
dinem præ-
ceptorum,
quæ erant
613.
Abul.
Lyran.
Paul Ric.
Conrad. Gef.
R. Moyses.

Fuit autem lex vetus pondus. Primum propter præceptorum multitudinem.
Etenim quemadmodum docet Abulensis quæstione 1. super vigesimum septimū
caput Deuteronomij, & quæstione 24. in primum caput Ruth, & Lyranus ibidē
& Paulus Riccius Hebræorum Rabbinus conuersus ad fidem, in libro suo de Mo-
saicæ sanctionis, seu Pentateuchi edictis, cuius meminit Conradus Gesnerus in
sua vniuersali Bibliotheca, omnia in vniuersum præcepta legis veteris, tam affir-
mativa, quā negatiua, erant tredecim supra sexcenta, quanquam Rabbi Moyses
Ægyptius qui dicitur dux neutrorum, seu dubiorū, libro 3. tractatu peculiari de
præceptis legis, affirmet præcepta affirmatiua fuisse octodecim super ducenta:
negatiua verò trecenta sexaginta quinque, iuxta numerum dierum totius anni,
quæ omnia ibi sigillatim enumerat, atq; adeo facit omnia in vniuersum præcep-
ta legalia quingenta octoginta tria; verum omittit multa, quæ alij rectius in nu-
mero mandatorum ponunt. Secundo, Propter difficultatem ipsorum præcepto-
rum, in cibo, in tactu, in sacrificijs, in caremonijs, in iudicijs, quæ modo infi-
nitum esset oratione complecti. Tertio. Quia cum tam multa essent præcepta, &
tam ardua, tamen sacramenta, & sacrificia, non conferebant gratiam ex opere
operato, quæ difficultatem temperaret, neque lex tota vim habebat iustificandi,
quemadmodum multis in locis docent sacra litera: veluti ad Hebr. 9. *Munera,*
& hostia, quæ offeruntur, non possunt iuxta conscientiam perfectum facere seruientem, vbi
illud *iuxta conscientiam* significat legem veterem non habuisse vim conferendi gra-
tiam, quæ conscientia, siue anima mundaretur. Et capite. 10. *Umbram habens lex*
fuciorum bonorum, non ipsam imaginem rerum per singulos annos sicut ipsi hostijs, quas
offerunt indefinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere. Et ad Galatas 3. *Si enim*
Galat. 3. 22. *data esset lex, quæ posset iustificare, ex lege esset iustitia,* atque hanc ob causam appella-
Galat. 4. 2. *tur lex vetus infirma, & egena elementa, ad Galatas 4.*

Secundo pro-
pter difficul-
tatem in ob-
seruando.
Tertio pro-
pter egena
sacramenta.
Hebr. 9. 9.

Galat. 3. 22.

Galat. 4. 2.

III.

Matth. 11.
29.
Lex gratia
iugum suauis
& onus leue.
Esai. 10. 20.
Charitas le-
gem reddit
facilem.
Eccle. 38. 7.
Greg. Niss.
Matth. 23.

E contrario. Lex Christi, non onus simpliciter, sed onus leue non simplici-
ter iugum, sed iugum suauis appellatur à Christo Matth. 11. *Tollite iugum meum*
super vos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde, iugum enim meum suauis est, &
onus meum leue. Primum propter amorem, quo redundat lex Christi. Solet enim
amor omnia reddere quàm facillima, imo vel ipsos labores mira suauitate per-
fundere, id quod prædictum fuit ad Esaias capite 10. illis verbis, *Et erit in die illa,*
auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & computrescet iugum à
facie olei. Vbi per oleum suauitas amoris intelligitur, quo aspersa sunt omnia præ-
cepta legis nouæ. Itaque Christus fuit ille celestis vnguentarius, cuius fit mentio
Ecclesiastici 38. *In his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta*
suauitatis, & vntiones conficiet sanitatis. Vnde Gregorius Nissenus in dictum il-
lud Euangelij, *Quatenus fecistis vni ex minimis istis mihi fecistis,* Matthæi 25. *Lu-*
menum, inquit, *Christi efficiamur, dilectionis lorū nos alligantes, iugum enim eiusmodi*
commodum est, non atterit collum subeuntis, sed polit, ac leue reddit. Id quod etiam do-
cet D. Augustinus libro de natura, & gratia, contra Pelagianos cap. 69. *Omnia,*
inquit, *sunt facilia charitati, cui vni Christi sarcina leuis est, iuxta illud 1. Ioannis 5.*
Ioan. 5. *Hæc est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius gratia non sunt: qua-*

D. Aug.

Ioan. 5.

re cui graua sunt ; consideret non potuisse diuinitus dici , graua non sunt , nisi quis potest Ioan. 5. esse cordis affectus , cui graua non sunt , petat igitur , quo deficiatur , ut impleat quod iubetur. In cuius rei confirmationem affert illud quod dicitur, Deuteronomij 30. & ad Christi legem accommodauit Apostolus ad Rom. 10. Prope est verbum in ore Deut. 30. tuo, & in corde tuo: vbi pro corde tuo: translulerunt Septuaginta, *In manibus tuis*: quia in corde spiri- nimirum, vt ibidem expendit August. in corde ipso sunt spirituales manus: Si quis enim in corde affectum habeat, & amorem, eo ipso iam manus habet, qui- bus facile possit per opera legem Christi obseruare. Augustin.

Secundo dicitur lex Christi iugum suauē, quia ipse exemplo suo nobiscum iugum portat, atque adeo multum de pondere minuit, quippe cum grauiorem par- tem collo sustineat, quam opem iam olim petebat Ecclesia Sapientia 9. *Mitte sa- pientiam de caelis sanctis tuis, ut mecum sit, & mecum laboret*, vbi illud, *meum laboret*, societatē in portando iugum significat. Atque eodem exitimo allussisse Sopho- niam capite 3. cum dixit ex Domini persona: *Tunc reddam populis labrum electum, ut innocens omnes nomen Domini, & seruiant ei humero vno*: idcirco enim videtur dixisse, *humero vno*, (præter communem illam de concordia fidelium expositionem) quia reliquam iugi, seu laboris partem statuebat ex altera parte sustinere, iuxta illud Genes 49. quod in persona Isachar de Christo Iacob prænuñciauit, *suppositis humerum suum ad portandum*. Gen. 49. 15.

Tertiò. Propter abundantiam gratia, quæ ad legem seruandam confertur, quæ ob causam omnia se posse gloriatur Apostolus ad Philippenses 4. *Omnia possum in eo qui me confortat*. Id quod etiam significauit I. ad Corinth. 15. cum dixit, *abun- dantius omnibus laboraui, non ego, sed gratia Dei mecum*. Eleganter huius rei ty- pum habes I. Paralypomenon 15. vbi de Leuitis qui arcam portabant de domo Obedom in locum, quem Rex Dauid Hierosolymis constituerat, dicitur. *Cum- que adiuuisset Deus Leuitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri, & septem arietes*. In quem locum Doctores Hebraei, vt testatur ibidem Lyranus aiunt, diuina virtute factum fuisse: vt arca se ipsam portaret, nullumque pondus Leuitæ sentirent, eamque ob causam in gratiarum actionem pro tam sin- gulari beneficio factam fuisse illam taurorum, & arietum immolationem. Quis verò dubitet arcam illam typum fuisse legis gratia, quam qui portant, mi- nimè pondus sentiunt: quoniam Deus portantes adiuuat multo maioribus auxiliorum gratia præsidij, quam olim siue in lego naturæ, siue in scripta con- cederentur.

Secunda expositio, Quæ videtur magis textui consentanea est D. Augustini, seu Ticonij, & aliorum, pondus hoc ad laborem & tribulationem spectare existi- mantium: vt sit sensus. *Non mittam super vos aliud pondus, id est, Non implicabo vos nouis tribulationibus, eo quod non fueritis impiæ Iezabel sectatores. Quod enim in sacris literis tribulatio pondus, seu onus appelletur, exploratum est ex di- uinis vaticinijs, qui cum impendentia Hebræorum genti, vel alteri cuiquam po- pulo mala comminantur, titulum oneris suis vaticinijs præfigere consueve- runt. Sic enim Nahum dixit, Onus Ninive: Abacuch, Onus quod vidit A- bacuch Prophetæ. Malachias, Onus verbi Domini ad Israel. Quæ observatio est Diui Hieronymi, libro 5. in Elaiam capit. 13. Et in prologo super Nahum, & Abacuch: Simulque eam reddit huius appellationis rationem, quod tribu- latio instar ponderis premat eos, quibus immittitur. Aduertit autem Diuus Hieronymus in prologo commentariorum super Abacuch, pro pondere, seu onere, Synmachum, & Theodotionem transluisse *ἄρπυια*, id est,*

IEGAS
POCAL
VI

Pondus, Hebraicè assumptio.

assumptionem, pro quo Hebraicè est *נשאת* ducitur à simili radice, quæ leuare, seu assumere significat, quam ob causam Septuaginta etiam assumptionem reddiderunt, ponentes assumptionem pro assumpta, id est, pro onere, quod assumitur ut ceruicibus imponatur: quo eodem verbo vsus est Regius vates, cum dixit Psalm. 137. *Sicut onus graue grauat a sum super me.* Itaque secundum diuum Hieronymum, onus appellatur assumptio, quia assumitur, ut ceruicibus imponatur.

Psalm. 137. 5.

VII. Labor, et assisio, eleuant ad gloriam.

Verum alia quoque ratio afferri potest, cur Septuaginta, & alij, pondus assumptionem transtulerunt: quia nimirum ex laboribus, & afflictionibus plerumque homines seclent proficere ut ad gloriam assumantur. Itaque ipsa laborum immisio, & veluti oneratio, ac depressio quasi assumptio quædam, & eleuatio ad gloriam est. Hanc enim ob causam, vel ipsius crucis brachia, quibus Christus affixus fuit, ala, seu pennæ dicuntur, quibus ipse ad gloriam sui corporis, & nominis celebritatem euolauit. Psalm. 90. *scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis.* Quem locum de Christo in cruce interpretatur diuus Hieronymus, & Hugo

Psalm. 90. 4.

D. Hierom.

Malac. 4. 2.

Cardinalis, quo eodem sensu accipiendum est illud Malachiæ 4. *Orietur vobis timoribus nomen meum sicut sol iustitia, & sanitas in pennis eius:* vbi radij solis per metaphoram pennæ appellantur: tum quod solem, pennarum instar, circumdant, tum quod illis quasi pennis vniuersam terram obeat, & ad crucis cornua referendum est, iuxta prædictam Hieronymi expositionem; tum quia Christus crucis brachiis quasi radijs sol fulgentissimus enituit, tum quia illis, tanquam alis, se ad gloriam sui corporis euexit.

Brachia crucis, ala seu penna.

VIII.

Iob. 31. 10.

Hanc laborum præstantiam & dignitatem agnoscens Iob, dicebat capite 31. *Librum scribat ipse, qui iudicat, ut in humero meo portem illum, & circumdem illum, quasi coronam mihi:* qui locus dupliciter exponi potest, vno modo ut significetur, Iobum de sua ipsius innocentia confidentem optare, ut iudex aliquis qui de sua causa criminose iudicaret, librum scriberet, vniuersa vitæ suæ facta complectentem, quia nimirum sic sperabat fore, ut omnes vitæ suæ senem gloriosam, rerumque optimè gestarum gloriam cognoscerent, & ipse de libro illo quasi de facinorum suorum

Tolerantia laborum, illustissima corona.

monumētis, & quadam veluti corona gloriaretur. Altero ut velit Iob, in librum referri labores omnes, qui ex diuino consilio sunt pro toto vitæ suæ decursu definiti, videlicet memoriæ causa, ne vel vnus prætermittatur, quem ipse non ferat, atque ita totum librum patiendo percurrat, & absoluat: id enim significat, cum optat, ut humeris suis imponatur, intelligens in ijs omnibus ferendis illusterrimam gloriæ coronam, ad quam per eos assumi debeat, esse constitutam: quod subsequenter verba significant, *& circumdem illum quasi coronam mihi.* Denique obseruandum est illam præcipuè tribulationem dici onus, quæ in peccatorum penam infertur, iuxta illud ad Galatas 6. *Vnusquisque onus suum portabit.* Quo sensu accipienda sunt illa onera, quæ suorum vaticiniorum in ijs Prophetæ Hebræis comminabantur, ut supra diximus, & eodem pacto accipitur pondus hoc loco.

Galat. 6. 3.

Literarum ad Episcopum Thyatiræ subscriptio explicatur.

Qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget illas in virga ferrea, & tanquam vas sigilli confringentur.

SECTIO VI.

L. SUBSCRIPTIONIS loco ponitur illa sententia: *Qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget illas in virga ferrea,*

et tanquam vas figuli confringentur, sicut et ego accepi à Patre meo, et dabo illi stelam martinam. Beda, Primasius, Ansbertus, & alij, dicunt consequi Ecclesiam istam promissionem per ipsum Christum, cui dictum est, Psalm. 2. Dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terre: reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes eos. Quæ expositio nobis placet, tum quia hæc promissio bonis tantum, id est, vincens fit, at Ecclesia vniuersa, vt malos etiam complectitur, hoc habet, vt per Christum imperium habeat in gentes: tum etiam quia in ipso contextu distinguitur potestas Christi à potestate, quæ hic probis fidelibus promittitur, cum subiungitur, sicut, et ego accepi à Patre meo. Alij ad tropologiam confugiunt vt habere imperiũ super gentes, sit prauis sensuum animique appetitionibus, quas gentes sequuntur, dominari: ex quo, inquit, fiet vt cum virtus ipsa mira sua pulchritudine, vel in ipsis aduersarijs admirabiles sui amores excitet, gentes fidelium exemplo ad fidem conuersæ sub Christi Domini potestatem, ac dominationem subijciantur: id quod si facere per repugnandi libidinem, & pertinaciam renuerint potissimumque hæretici, tanquam vas figuli confringentur, hoc est omnino destruentur, pœnæque dabunt suæ rebellionis apud inferos sempiternas. Verũ hæc expositio quod attinet ad priorem partem, quatenus hunc ingentes dominatum ad prauarum appetitionum depressionem refert, tropologia nobis potius videtur quam literalis sensus.

Itaque illud existimamus, duos esse sensus literales huius loci, vnum, vt promittatur Ecclesie vniuersa, etiam in rebus temporalibus felicitas, quod nimirum gentes multas sibi subijciat, imperium in subditos secure exerceat, tantaque sit potentia, vt rebelles possit facile coercere, hæreticorum impetus comprimere: denique aduersariorum vires frangere, nulliusque potentiam formidare. Alterũ, quem etiam plerique afferunt, vt ijs qui vicerint, id est Iezabeli, eiusque sectatoribus, videlicet tum prauis hominibus, tum hæreticis sese strenuè, & animosè opposuerint, promittatur fore, vt ob eorum probitatem, aduersusque Iezabeli animi magnitudinem, in alto dignitatis gradu collocentur, prælati que aliorum efficiantur: itaque ad eum locum euehantur, ex quo alios virga ferrea, id est, inflexibili, & æquissima regant, legumque sanctitate deuinciant: rebelles autem, ac petulantibus imperio cõpescant, & disciplinæ seueritate in officio contineant, aut si nolint, pro ratione muneris in eos animaduertat, quæ potestas similis dicitur illi potestati, quã pater Christo concessit, vnde subiungitur, sicut ego accepi à patre meo. Atque ex hoc idem doctores colligunt gubernandi curam, non nisi viro probò æquitatis amatore, forti que etiã & magnanimo cõmittendam esse, hæc enim omnia verbũ illud, Qui vicerit, complectitur: id est qui vitia per probitatem & difficultates, quæ in gubernando incidunt, per animi magnitudinem superauerit.

Illud fortasse quæras. Quomodo Christus recturus gentes in virga ferrea, & tanquam vas figuli fracturus prænnuncietur, Psalm. 2. ad quem hoc alluditur. Ratio verò dubitãdi est, quia indignum videtur Christi benignitate (vt in commentarijs eius psalmi argumentatur Hilarius) gentes, quas in suam hereditatem, & possessionem accepit à Patre, vt ibidẽ dicitur, ferreo administrare imperio, & tanquam vas figuli conterere? Respondeo. Quamuis locũ illum nonnulli de supplicio interpretentur, in quibus sunt D. Hieronymus in commentarijs eius psalmi & D. Greg. in explanatione 4. psalm. penitentialis super illa verba, Respexit in orationem humilium, vbi virgam ferream, & confectionem istam de æterna damnatione intelligit: præcipue tamen in bonam partem accipiendũ esse, ita vt virga ferrea pro virga inflexibili, id est iustissima posita sit, quemadmodũ explicatur Psalm. 44.

Beda.
Primas.
Ansbert.
psalm. 2. 8.

Potestas super gentes promissa Ecclesia.

II.
Felicitas & potentia Ecclesie in subijciendis gentibus continenda in officio.
Qui resistunt prauis hominibus, digni loco aliorum.

Cura gubernandi, quibus committenda.

III.
Psalm. 2.

Hilar.

D. Hieronym.
D. Gregor.

IEGAS
POCAL

Virga ferrea
pro equitate,
et contractio
vasis figuli
pro restaura-
tione, prae-
cipue accipienda
D. Hilar.
D. August.
Theodor.
Beda.

III.
D. Chrysoft.
Hierem. 19.

cum dicitur, *Virga directionis* seu *aequitatis*, *virga regni tui*. Contractio vero instar vasis figuli restorationem significat: ut quemadmodum vas ex molli luto effictum, nisi ad normam cadat, iterum frangitur ut melius efformetur: sic Messias debuerit gentes destructa vanae aearum superstitione ad fidei, morumque elegantiam traducere: hae enim intellexerunt hunc locum Diuus Hilarius, Diuus Augustinus, Theodoretus, Beda, Euthymius, in Psalm. 2. & Diuus Chrysostomus homilia 4. ad baptizandos, tomo 5.

Quo loco simul aduertit Chrysostomus cum destructio, & eversio significatur, non per vas figuli, sed per vas fictile exprimi solere. Etenim Hieremia 16. cum extrema Hierosolymorum eversio praenuntiatur, iubetur Propheta vas fictile in totius populi conspectu confringere. Id, quod non accidit, cum salutis spes promittebatur: tunc enim iussus est idem Propheta ad domum figuli se conferre, Hieremia 18. ubi non vas fictile iam decoctum, sed argillam adhuc recentem conspexit, quae eo praesente fuit in aliud vas multo elegantius efformata. Unde subiungitur: *Nunquid sicut figulus israhel non potero vobis facere domus israhel?* ex quibus concludit Chrysostomus, cum Christus gentes contracturus dicitur, tamen vas figuli, in bonam partem accipiendum esse, de conuersione videlicet gentium ad fidem, & pulcherrimis gratiarum ornamentis, quae accepturae erant, ubi superstitionem & impietatem depoluisset, eaque ratione contracta in vasa honoris pulcherrima euasissent. Atque haec de prior parte sententiae dicta sint, iam de posteriori dicendum.

Quenam sit illa stella Matutina, quam Christus perseverantibus usque in finem pollicetur.

Qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi stellam matutinam.

SECTIO VII.

1. ERAT eiusmodi posterior pars magnifica illius pollicitationis. *Qui vicerit & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi stellam matutinam.* Prima expositio est Bedae, Rupertii, Primasij, Christum per hanc stellam matutinam intelligentium: quia nocte huius seculi transacta, lucem & vitam sanctis aeternam pollicetur, sicut lucifer, seu stella matutina cito futurum solem denunciat, quo etiam sensu Christus ipse de se ait, Apocalypsis 22. *Ego sum genus & radix David, stella splendida, & matutina.* Sicut enim eum locum interpretatur Diuus Gregorius lib. 19. Moralium cap. 30. super illa verba capitis trigesimali octauo, *Nunquid producit luciferum in tempore suo? Christus, inquit, natus ex Virgine veluti Lucifer inter tenebras nostrae noctis apparuit, quia fugata obscuritate peccati, aeternum nobis mane nunciavit, & praeterea qui viuis apparent post mortem, matutina nobis stella factus est, quia dum in semetipso exemplum nobis resurrectionis praebuit, qua lux sequatur, indicauit. Unde recte per Ioannem dicit, *Ego sum stella splendida, & matutina, Apoc. 22.* Eodem aliusit Apostolus ad Romanos 13. cum dixit. *Nox praecessit, dies autem appropinquauit.* Etenim Christus adueniens, non solum fulgentissimum gratiae diem tanquam lucifer futurum significauit, sed etiam instans solis effecit: quam ob causam apud Elajam, cap. 16. splendor ipse, & lampas lucidissima appellatur illis verbis: *Donec egredietur vs splendor iustus eius, & saluator eius vs lampas accendatur.* Eodem mysterio*

Beda.
Rupert.
Ansbert.
Panon.
Apoc. 22. 16.

D. Greg.

Stella matu-
tina, Chri-
stus in resur-
rectione, idē
que lucifer
& sol propter
diem gratia.
Apoc. 22. 16.
Rom. 13. 11.
Esa. 62. 1.

sterio Psalm. 21. inscribitur *pro susceptione, vel assumptione matutina*, seu ut alij transferunt *pro cerna aurora*, seu *cerna matutina*: sic enim Felix: alij verò Hebræorum *stellam matutinam*, quæ omnes translationes ad humanitatem Christi ad austrum ad auroram resurgentis pertinent, de quibus videndus est Titelmanus in suis in Psalmos annotationibus ex Hebræo, & Chaldæo.

Titelman.

Secunda est Richardi de sancto Victore, *stellam matutinam*, interpretantis gratiam iustificantem, vel gloriam animæ dumtaxat, quæ stella quædam dicitur propter contemplationis splendorem, *matutina* autem propter inchoationem beatitudinis: quæ *stella matutina* mutabitur in solem meridianum, quâdo anima glorificabitur in resurgente corpore, iuxta illud Matth. 13. *Fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris eorum*. Tertia est Ioachimi, qui ait, *stellam matutinam* cum sit prima diei lux, solique claritatem præcurat, significare domum scientiæ, per quod nunc inuisibilia ex parte cognoscimus, tunc verò facie ad faciem intelligemus eunt de claritate in claritatem, ita ut ea, quam nunc habemus, contemplatio proficere debeat in diem. Quartam affert Primasius, posse nimirum per *stellam matutinam* corporum resurrectionem accipi, qua adueniente, mundanæ noctis tenebræ fugabuntur, *stella* enim *matutina* sicut noctis finem, ita diei præbet initium. Concinit huic expositioni titulus Psalmi vigesimi primi, qui inscribitur, *pro susceptione matutina*, eo quod in eo Christus commemorata prius sua passione postulet à Patre *susceptionem matutinam*, id est, corporis sui resurrectionem matutino tempore, ut possit eius encomia toti mundo denunciare.

II.
Richard. V.
Floruit.
Secunda ex-
tra iustificans
vel gloria
anima.
Matth. 13.
Ioachimus.
Tertia do-
num scientiæ.
Quarta re-
surrectio
corporum.
Primasius.

Quinta est aliorum, *stellam matutinam* intelligentiam sacræ scripturæ interpre- tantium, quam Dominus fidelibus concedit, iuxta illi Psalmi vigesimi quarti. *Firmamentum est Dominus timentibus eum, testamentum ipsius, ut manifestetur illis*. Id quod cæstat Petrus 2. epistola capite 1. ubi intelligentiam scripturæ luciferum appel- lacillis verbis. *Cui, id est sermoni prophetico, benefacitis attendentes, donec lucifer oriatur in cordibus vestris*. Quo loco *lucifer*, non solum gratiam aut gloriam signifi- cat; sed etiam intelligentiam sacræ scripturæ, diuinorumque mysteriorum cog- nitionem, quæ iis promittitur, qui in scripturis intelligendis operam poluerint. Rectè autem hoc loco huiusmodi præmium Christus pollicetur ijs qui cum Ie- zabele, id est, hæreticis, de scripturæ sacræ intelligentia decertarunt, eorumque errores diuinarum literarum testimonijs repulerunt. Omnes hæc expositiones probabiles sunt, & textui constantæ: Sed primam locum obtinet, quæ Chri- stum: Secundam, quæ sempiternam gloriam: Tertium, quæ gratiam: Quar- tum, quæ intelligentiam scripturæ: Quintum, quæ gloriam corporis interpre- tatur.

V.
Quinta intel-
ligentia sacræ
scripturæ.
Psalm. 24. 14.
Petr. 1. 19.

IECAS

POCAS